

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Sans serif eller avec?

Af Ole Klitgaard 1. marts 2011 • I kategorien [typografi](#) •

Da bogtrykket blev indført i Europa – af Gutenberg i 1450'erne, Jenson i 1470'erne og Aldus i 1490'erne – var princippet en efterligning af håndskriften: hos Gutenberg af Textura (den tidlige fraktur) og hos Jenson og Aldus af antikva. Og sådan har det i princippet været lige siden med udvikling og forbedring af skrifttyper beregnet til bogtryk – helt indtil omkring slutningen af det 20. århundrede.

Med [computerskærmen](#) som medie, som skriftgengiver, synes det princip at være blevet vendt om. Mens man til tryk på papir eller andet fast materiale (metal eller træ for skiltemalere, granit for stenhuggere) stadig har et kalligrafisk udgangspunkt, står man med skærmen som medie over for en udfordring der kræver primær hensyntagen til dens form for skriftgengivelse. I hovedsagen drejer det sig om at skærmene/monitorerne ikke er faste flader: Skriften gengives jo ikke på skærmens glas eller plasmaoverflade, men i ubestændig, "flydende" form afhængigt af opdateringen af de punkter der sammensætter bogstaver og tal.

Det er ikke helt simpelt. Generelt plejer man at sige at sans serif-skrifter (grotesker) egner sig bedre end serif-skrifter (antikva) til en tydeligst mulig gengivelse på skærme ved brug af hvad der svarer til "løse typer" i bogtryk, fordi fraværet af små, tynde streger og rundinger af uens tykkelse giver mindre flimren på skærmen. *Fraværet*, ja, "sans" betyder jo "uden".

SANS SERIF – & AVEC

Men det er måske kun til dels rigtigt. For dels bliver skærm-teknologien gradvis forbedret (med digital gengivelse af bogstaverne på skærmen), dels kan den bedre læsbarhed der jo netop er antikvaens force, opveje noget af uskarpheden ved nyere skrifter hvor man i designet har taget højde for computerskærmens svagheder mht. at gengive bogstaver. Et konkret eksempel er den skrifttype som benyttes her på Sproguseets blog, [Georgia](#), som jo er en antikva og altså er *avec serif*. Dens antikva-karakter fremhæves yderligere af den detalje at den benytter minuskeltal, også kaldet mediævaltal. Der er i den forbindelse lige en vigtig ting at tage i betragtning: På en blog eller på en hjemmeside hvor man i sine tekstklummer kører med det jeg kalder "løse typer" (forsåvidt som man ikke benytter PDF hvor skrifttyperne er fikseret, eller med et program hvor de på lignende vis er *embedded*), er man ved valget af skrifttype afhængig af at den forefindes på de fleste modtager-computere – altså hvis man vil have en vis sikkerhed for at den opsætning og typografi man har valgt, gengives tilsvarende rundt omkring hos dem der åbner ens hjemmeside eller blog.

Der findes opgørelser over de forskellige skrifttypers udbredelse som man kan orientere sig efter. Den seneste viser at de to mest udbredte serif-typer

på Windows-baserede maskiner er Georgia og Times New Roman: De forefindes installeret på hhv. 98,3% og 98,1% af computerne, og af de to er Georgia langt bedst egnet til formålet. De to mest udbredte sans serif-typer er Microsoft Sans Serif og Verdana (med hhv. 99,7% og 99,3%).

Skrifttypen Georgia er ifølge en oversigt opgjort pr. 7/11 2009 den på Windows-platforme mest udbredte serif-font: Ifølge opgørelsen findes den installeret på 98,29% af computerne.

Skrifttypen Times New Roman er ifølge en oversigt opgjort pr. 7/11 2009 den på Windows-platforme næstmest udbredte serif-font: Ifølge opgørelsen findes den installeret på 98,14% af computerne.

Som man endnu kan se på sin skærm, er heller ikke sans serif en fuldkommen løsning på det omvendte Gutenberg-princip (at tilpasse bogstaverne til skærmgengivelse): Det er stadig de runde og skrå streger der dominerer bogstavernes udformning. Den radikale konsekvens ville altså være en absolut sans – dvs. uden både runde og skrå streger. Et sådant design er faktisk blevet udviklet, vistnok først af hollænderen Wim Crouwel i 1967, kaldet New Alphabet. Han lod det dog blive ved det eksperimentelle, først og fremmest fordi bogstaverne var for uigenkendelige (og alfabetet for flere karakterers vedkommende måtte læses på ny). Men princippet var ellers netop at tilpasse karaktererne i designet til den nye teknologi (de tidlige skærme med katodestrålerør, CRT) i stedet for omvendt. Faktisk passer de bedre til den tids nye display – som sjovt nok stadig i sit forældede udseende anvendes på bl.a. bussernes display. Derfor virker det lidt kikset at digitalisere dette

Seneste sprognyheder

6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsømt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand – hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk
17/12	Snebajer og nytårsskrald: Juleord kan slås op i netordbog - Jubii www.jubii.dk
24/11	Meet the Last Speaker of a Dying Language video.nationalgeographic.com
30/6	Irish-language theatre: underground but still alive www.irishtimes.com
29/6	Celebrating two years of language renewal - Princeton Similkameen Spotlight www.similkameenspotlight.com
28/6	Linguistics Breakthrough Heralds Machine Translation for Thousands of Rare Languages - MIT Technology Review www.technologyreview.com

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk [på et større kort](#)

Mere i kategorien 'typografi'

Byens tekster
Jødebogstaver

Nye kommentarer

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
william fich til Jødiske efternavne
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Herluf Hansen til Ded borrijholmska måled
Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

New Alphabet sådan som [fontstruct](#) gjorde det i 2008: Her er det tydeligvis blevet grimmere, eller objektivt sagt mindre funktionelt, idet hjørnernes stiliserede udformning fremhæves som skrå streger, hvilket er imod det oprindelige design.

Altså er der ikke andet at gøre end at vente på at skærmteknologien bliver god nok til at man igen uden forbehold kan anvende antikvaen, den som jo egner sig bedst til gengivelse af bogskrift, uanset om det er e-bøger eller trykte bøger.

Det kan selvfølgelig også være det der passer software- og hardwareproducenterne bedst: at den udvikling der blev skudt i gang ved computerens udbredelse i 1990'erne, kan fortsætte – med en stadig hurtigere omsætning som følge af den i produkterne indbyggede forældelse. Mens en "computergeneration" omkring årtusindskiftet sagdes at være ca. 2 år, er den i dag under 1 år.

Men computerskærme (eller monitører, som de også hedder) – hvordan ser det ud med dem rundt omkring blandt de danske computerbrugere (ifølge Danmarks Statistik har mellem 80 og 90% en pc med adgang til internettet)? Der findes vist ingen undersøgelser af den materielle it-standard hos brugerfolket, men erfaringen viser at der på skærmfronten benyttes alt lige fra de gamle 15 eller 17 tommers (måske endda 14 tommers) CRT-skærme med dårlige grafikkort til de nyeste TFT-fladskærme på 24 tommer eller mere – henholdsvis de nye bærbare med skærme helt ned til 10 tommer som vinder mere og mere frem.

Altså kan vi med moderne briller konstatere at spørgsmålet stadig – eller igen – ikke er: SANS SERIF eller AVEC? forstået som et absolut spørgsmål, men at det drejer sig om hvilken skrift der egner sig bedst til bestemte formål i den grafiske opsætning, og her skelner man typografisk ikke kun mellem disse to skriftgrupper, men mellem 9 eller 10.

I øvrigt er udtrykket *sans serif*slet ikke fransk, som man kunne tro. Ordet *sans* er på engelsk et låneord fra fransk, og ordet *serif* hos skrifthistorikeren William Hollins (1813) *surrifhes* = fremspring (af filologen Julian Hibbert, 1827, stavet *syrihs* – det stammede ifølge ham fra græsk). På mere teknisk typografisk engelsk kalder man sansserifferne eller groteskerne for *lineals*, dvs. skrifter med lige/rette og lige brede linjer og med vertikalt helt lodrette, modsat hældende, bogstaver. Betegnelsen *grotesk* skyldes efter sigende – især de tyske – typografers indtryk af disse skrifter da de fremkom: de virkede groteske, nemlig i betydningen mærkværdige (for groteske i den ornamentale betydning er de jo netop ikke).

Det kunne være dejligt om vi også til skærmbrug kunne fortsætte med at bruge skrifterne til det de egner sig til, uden at være hæmmet af mangelfuld teknologi.

*Ole Klitgaard, kultursociolog
bogtilrettelægger, [Forlagsbureauet](#)*

Læs også:

1. [Jødebogstaver](#) Skriftypen Fette Fraktur fås som digital font, og Linotype reklamerer med at det i dag er den mest benyttede font blandt de krøllede bogstaver (broken letters). Det er nok først...
2. [Pædofile bogstaver](#) Red Barnets logo med skriften Gill Sans Udover vold, sladder og rygter om de fine, fjernsyn og fodbold har familieavisen BT to særlige prioriteter i sin dækning af verdens gang:...
3. [Sproglig eller lingvistisk?](#) Tonny Vorm skrev i Information den 30. april om Salman Rushdies nys danskudkomne bog Fortryllersken fra Firenze, "Jeg indrømmer således, at jeg kan have misset noget, også fordi jeg ganske..."
4. [Pædagogprog – eller hvad?](#) Når man googler ordet pædagogprog finder man ingenting substantielt, kun enkelte spredte, ofte negative bemærkninger. Ikke så meget som en avisartikel. Søgning i bibliotekernes database giver heller intet resultat. Ikke...

Tagget med: bogstaver, font, Ord, skrift, sprogteknologi, typografi

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter engelsk esperanto Formidling fransk identitet konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi sprokkort Sprogpolitik sprogteknologi svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	Bogstavlyd
juni 2012	Dansk sprognævn
maj 2012	Den danske ordbog
april 2012	Dialekt.dk
marts 2012	dk.kultur.sprog
februar 2012	Korpus.dk
januar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
december 2011	Ordbog over det danske sprog
november 2011	Ordned. Dansk sprog i ordbøger og korpus
oktober 2011	Sproget.dk
september 2011	Svenska Akademien
august 2011	Ø (Schwa.dk)
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	
juli 2009	
juni 2009	
maj 2009	
april 2009	

marts 2009

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.